

A kerti és kis őrgébicsről.

(*Lanius collurio* L. — *Lanius minor* Gm.)

Lengő buzavetések, szőlőhegyek, mosolygó gyümölcsösök, árnyas, egyenes fasorok: a modern kulturvidék képe. E tájaknak is megvan a maguk madáreléte. Egyrészt érdekes, feltűnő, másrészt igénytelen kinézésű madáralakok népesítik be az utakat, szőlőket és szántóföldeket.

Ha végigkocsizunk egy ilyen árnyékos úton, akkor a vad tájakat kerülő madarak közül okvetlen magára vonja figyelmünket mind színének, mind mozdulatainak szépsége, elevensége által a gébics. Mindenesetre a hamar feltűnő madarak közé tartozik s tartózkodási helyein kívül — a hol nemesak az ornithologus fordul meg — tán ebben rejlik oka általános ismertségének.

A két legközönségesebb gébics-faj — a kis őrgébics, vagy feketehomlokú gébics (*Lanius minor* Gm.) és a tövisszűrő vagy kerti gébics (*Lanius collurio* L.) — valóban ott űti fel tanyáját, a hová az ember munkás keze elér: a szántók, rétek, mezők, kertek, szőlők, gyümölcsösök, kisebb erdőrészek, jobban mondva fáczános remizek vidékén. — A kis őrgébics általában véve a nyitabb, a tövisszűrő a zártabb helyeket szereti. Ha a mezőt, vetéseket vasút vagy országúti táviró szeli keresztül s a közelben valami sűrű fasor is van, úgy a kis őrgébicsessel bizonyosan találkozunk itten. Előjön mélyebb fekvésű, jegenyefás réteken is, hol gyakran láthatjuk a jegenyéken vagy szénaboglyák tetején. Megjelenik a tarlón, a hol a keresztek kedves leshelyei. De talán legkedvesebb leshelye a táviródrót, a miért is az országút magas fái között, a sodronyon ülve, sohasem hiányzik és itt igazán jellemző madár.

Amint az ilyen nyílt út szélén bokrosok, remizek kezdődnek, mindjárt a tövisszűrő vörösödik ki a lombok zöldje közül. Mint zártabb helyeket, szereti a kerteket, sétatereket, melyekben sok a sövény, bokor, fa, de van elég gyepes tisztás is. Itt azonban nem állandó, nem jön meg minden évben egyformán. Falusi kertünkben is, a mely különben teljesen feltárja az elősorolt tényezőket, 1899. nyarán igazán sok volt s a következő év egész folyamán egyetlenegy sem láttam, míg 1901-ben egy család fészkelte és kétszer költött.

A tövisszűrő gébics ezen kívül szőlőkben és különösen olyan facsoportokban tartózkodik, a hol bokrok közül egyes ritkábban álló, szárazágas akácok emelkednek ki. Mint ilyen jellegű facsoportban, ép úgy feltűnően gyakorinak találjuk falusi temetőben. Ott gyakran fészkelnek is, vagy legalább a temető közelében levő alkalmas helyen választanak fész-

kelő helyet. Szántóföldek közt található bodzás, akácossövény, vagy akár egy-két fiatal, tövétől lombos akáczból álló csoport elég arra, hogy ott jóformán a környék összes gébicssei megforduljanak. Így a múlt évben elmentem egy ilyen akác-bokor mellett. Nem volt benne semmi. Odább a sövények közt hajszoltam egy csomó, mintegy 5–6 tövisszűrőt. Majd félórai sikertelen üldözés után egytől-egyig eltűntek. Egészen gyanútlanul tartok ezután az említett akácok felé és hát ott találok az én megugrott gébicsseit, valamennyit.

A *Lanius collurio* a leírt helyeken nyáron át állandó. Már augusztus végén azonban elhagyja ezeket és inkább a réteket, füzeseket keresi fel, a hol szeptember második felében is találunk vonuló fiatal madarakat.

A tartózkodási hely természeti és gazdasági viszonyai a gébicsék táplálkozására nagy befolyást gyakorolnak. Ezt már abból is látjuk, hogy a nyílt helyeken tanyázó kis őrgébics nem él madárfókákkal, mert ott nem igen fészkel az apróbb madár, míg a tövisszűrő szomszédságban fészkel a bokros helyeken, kertekben apró énekeseinkkel és ugyan-csak pusztítja az ivadékait.

A táplálkozás vizsgálására két mód kínálkozik, u. m. a közvetlen megfigyelés, a helyi viszonyok tüzetes ismerete és a begytartalom vizsgálása. A begytartalom azonban a helyi viszonyok szerint nagyon változik, ezért csak azoknak közvetlen megismerése alapján lehet a táplálkozást megérteni. Jablonovszky József úr „A varjak mezőgazdasági jelentősége“ *) cz. hatalmas munkájában több helyen hangsúlyozza, hogy mennyire hiábavaló időpazarlás a közvetlen megfigyelés, a helyi viszonyok feltűntetése nélkül gyűjtött begytartalmak vizsgálása. A begytartalomgyűjtés, a gyűjtés helyének, körülményeinek leírása nélkül holt tömeg, amelyet csak akkor bírunk megérteni, ha azokat ismerjük. A begytartalom-vizsgálat csak arra tanít, hogy a madás lelövése előtt mit evett, hogy hányféle állattal vagy növényvel él, nem volna-e azonban érdemes megtudni azt is, hogy minő helyi viszonyok közt szerezte azt a táplálékot, a táplálék minősége hogyan alakult a helyi viszonyok különfélesége szerint, milyen hatással voltak ezek egymásra? Ezeket pedig nem az említettek megjelölése nélkül összehozott begytartalmak, hanem csakis a tartózkodási helyen végzett közvetlen megfigyelés alapján lehet megtudni. A gyűjtött begytartalom meg kellene jelölni az illető hely természeti viszonyait — erdő, rét, fasor stb. — és a mezőgazdasági viszonyokat, különösen a varjak, raga-

*) Jablonovszky J.: „A varjak mezőgazdasági jelentősége.“ — *Aquila*, 1901. VIII. évf. pag. 214.

dozók, fűrj, fogoly begyartalmainál, amint már Dobay László úr tette „Néhány szó az ölyvkérdéshez“ cz. értekezésében*). Magam is feljegyeztem a begyartalmat jelző czédulára a lővés-hely körülményeit, ilyenformán:

16.
Lanius collurio L. ♀ ad.
 Baracska, 1901. aug. 6.
 Réti füzes a patak partján.

Ezeket véve alapul a gébics táplálkozásának vizsgálatában, a táplálkozást közvetlenül figyeltem, a begyartalmakat pedig a tartózkodáshelyek különfélesége szerint győjtöttem és vizsgáltam.

Megfigyeltem a kis őrgébicset, mikor vércsemődra

sátorozott a kopár, marhajárta legelő felett. Megvártam lecsapását és később meglőve és felbonczolva, begyében rendesen valami Sysiphus vagy más kisebb trágyabogár volt. Mikor az országúton, ághegyen gunnyasztva szereztem meg akár a kis őrgébicset, akár a tövisszúrót, begye futóbogarakkal (Carabidae) volt tele. Megfigyeltem a tövisszúró gébicset, amint az ághegyről mintegy szárnyszegetten dobta magát a fűbe a préda után, mikor a tüskés ágon dolgozott valami pöszméhkel, dongóval — vagy a begyben talált szöcske adott útmutatást a fűben végzett bogarászás sike-rére. A szántóföldek között levő remizekben, faszorokban pusztítják a futóbogarakat, Rhizothrogusokat, Cicindellákat, egy-egy hártvásszárnyút, a kertben és temetőkben lővöttek begye futóbogarakkal, dögbogarakkal (Sylphidae) és kisebb termetű trágyabogarakkal volt tele. Ugyanezekből állott egyrészt a réteken szerettek tápláléka, míg másrészt nagy fekete hangyák és szöcskék szerepeltek benne.

(Vége következik.)

ifj. Szűts Andor.

Vadászat.

A vadtenyésztésről.

„A Természet“ április hó 1-i számában a fenti cím alatt Mátray Gyula kedves barátom arany tollából egy közlemény jelent meg, melynek utolsó harmadik kikezdésében kijelenti, hogy „csupán a suta-vad lelövését illetőleg nem ért velem egyet“.

Nagyon hízelgő reám nézve, hogy egy olyan tapasztalt, lelkes nagyvad-vadász, mint a milyennek én őt ismerem, annyira helyesli nézeteimet, hogy csakis egy dologban van más véleményem; ha pedig elgondolom, hogy az az egy pont is, mely köztünk a

teljes egyetértést megzavarja, csak félreértésen alapszik: a megelégedés érzetét kelti bennem.

Az én igen tisztelt Mátray Gyula barátom valamilyen félreértett engemet, midőn közleményemből azt magyarázta ki, hogy én a suták kímélését javaslom és ajánlom. Hogy pedig ez a félreértés az ő vagy az én hibámon alapul-e, nem tudom s nem is keresem, hanem röviden elmondom sok évi tapasztalaton alapuló nézetemet a suta-, illetve tehén-kérdésben s az általa megpendített tilalmi idők ügyében.

Soha eszem ágában sem volt, hogy én valaha a tehének kíméletére gondoltam volna — a szükségesen túl — sőt én voltam az, aki 10—15 évvel ezelőtt már erősen kardoskodtam a tehének tömeges lelövése mellett, az ok-szerűtlen s általánosan elterjedt tehénkímélet, túltényész-tés ellen — sokaknak megbotránkozására.

Mint vadászunk és magyar embernek egyaránt fáj, hogy a világ legerősebb gim-szarvasa, a még őstípusát és erejét megőrzött magyar szarvas országiszerte kezd degenerálódni, satnyulni s ha rövid időn útját nem álljuk ennek a hanyatlásnak: leromlanak, eltörpülnek a németor-szági szarvasok alacsony nivójáig.

Számban szaporodik hazánk szarvasállománya, de minőségben csökken. És épen az első oka a másodiknak.

Hazánknak sok vidékén voltak ős, hatalmas szarvasok. Mindenféle emberi beavatkozás, tudáskoskodás nélkül,

farkas, hiúz s más ragadozó vadak társaságában fejlődött nagygyvá, erőssé.

Elment a híre messze az országban az erős bikák-nak s kapós, keresett lett a vidék. Versengtek érte a fő-urak s óriás komplexumokban vették vadászati bérbe a rengetegeket s halomra lővöldöztek az ős agancsosokat.

Talán hogy mértéktelen pusztításukat ellensúlyoz-zák és hogy a németek „Raubzeugvertilgung“ elveit maj-molják: teljes kíméletet szavaztak a tehéneknek s tüzzel-vassal és méreggel kiirtottak minden ragadozót a kör-nyékről. Mi lett ennek a következménye? Az, hogy az állo-mány megszaporodott, de ezzel arányban elkezdett sat-nyulni is.

Az erős bikák terítékre kerültek nagyobbbrszt s az életben maradtak nem voltak képesek a sok tehenet beborítani. Minden fiatalabb fejletlen bika — még a nyár-sas is — tehénhez, sőt tehénekhez jutott s fiatalága mér-téktelenségével egyrészt annyira leüzekedte magát fej-lődése hajnalán, hogy soha többé nem bírt erős ősagan-csossá nőni, másrészt pedig szaporította az állományt, magához hasonló vézna ivadékokkal.

A tehének egyre szaporodtak, a bikák egyre sat-nyultak s most egy kores szarvasállomány lakja a hajdan kevés, de ősszármazásairól híres vidéket.

Vagy lőtték volna rendszeresen a tehéneket, vagy pedig ne pusztították volna ki a farkasokat. Amely terü-leten nincsen őzállomány, ott jóformán áldásszámba megy a farkas. Mert a fölösleges és gyenge satnya vadtól meg-tisztítja a területet.

Bikával nem igen mer a farkas kikötöni; csak a te-héneket dézsmálja. Azok közül is mindig a férgese esik neki zsákmányúl, mely az üldözést nem bírva, elmarad a csapattól. Tehát vagy az öreg meddők, vagy a nyavalyá-sok pusztulnak el s csak a legerősebb, legegészségesebb egyedek maradnak meg tenyészállatnak.

Ha azt akarjuk, hogy valamely állomány soha ne in-duljon satnyulásnak, tartsuk be a helyes arányt bika és te-hén között, mi maximum (a nyársasokat is számítva) 2:3-hoz legyen.

Ha pedig az állomány már degenerálódott a tehe-nekbeni túltényészítés folytán: úgy mindenekelőtt lőjük ki a borjúkat, ünöket és meddóteheneket; a legszebb, leg-jobbán fejlődött 5—9 éves tehénekből hagyjunk meg fél-annyit, amennyire az állomány összes számát akarjuk redukálni s hozassunk vérfelfrissülés céljából erős bikákat olyan vidékről, hol még a faj egészséges, hatalmas. Ha ez megtörtént, lőjük ki a gyengébb testalkatú, satnyuló bikákat s csak a jobbabból hagyjunk meg magunknak

*) A „Természet“ V. évf. XIV. sz. 9. lap.